

Sön 19 maj kl. 14
Vid naturum

Skådarskola – Dyk och simänder
Samling naturum. Guidning för dig som är nyfiken på ning. Skådarskolan återkommer under hela säsongen med olika teman, se egen ruta för mer information.

Tor 23 maj kl. 18
Doppingens hörsal

Föredrag – Tivedens pärlor
David Tverling från Naturguide Tiveden berättar om sina naturpärlor i nationalparken. Inspireras inför nästa utflykt av bilder från denna vildmark med trollskogskänsla. Max 53 pers.

1-26 maj

Barnens skräputmaning
Alla barn som i maj hjälper att städa naturen får en present. Plocka skräp till exempel där du bor, ditt dagis eller skola. Fotografera dig och skräppåsen och visa på naturum den 26 maj.

Sön 26 maj kl. 14

Guidning – Träffa Rena féen
Rena féen är ledsn över allt skräp i naturen, det skapar problem för hennes vänner. Idag går vi tillsammans på skräpjakt Alla barn välkomna, oavsett om man deltagit i utmaning eller ej. Ta gärna med fika.

Juni, juli & augusti

Sön 2 juni kl. 14
Samling vid Doppingen

Guidning – Stenåldern på besök
Tiden har gått i spinn. En jägare och en samlare hamnar i vår tid och tar barnen med ut på jakt längs Hornborgasjöns strand. Samling utanför Doppingen, avslut runt lägerelden. Ta gärna med fika.

Ons 5 juni kl. 22
Samling vid naturums parkering

Skådarskola – Nattsångare
Samling naturums parkering. Guidning för dig som är nyfiken på fågelskådning. Skådarskolan återkommer under hela säsongen med olika teman, se grön ruta för mer information.

Sön 9 juni kl. 14
Samling vid naturum

Guidning – Naturpoesi
Naturen inspirerar. Både till konst, musik och lyrik. Under dagens vandring fokuserar vi på naturpoesi. Hitta din inspiration ihop med Seraphina Norman, utbildad vid författarlinjen på Sörängens Folkhögskola.

Sommar på naturum
Visning inne och ute
24 jun-11 aug kl. 11 och kl. 15
Följ naturguiden runt i utställningen eller ta en koll på fåglarna utanför. 15-30 min.

Äventyrliga familjen
24 jun-11 aug kl. 10-16
Sugna på en utflykt men vet inte vad ni ska " hitta på " i naturen? På naturum kan ni låna en äventyrsväska, full med uppdrag, tips och utforskarmaterial för alla åldrar. Guiden hjälper er komma igång.

Psst... visste du att alla aktiviteter är gratis om inget annat anges och att barn alltid går gratis!?

Sön 16 juni kl. 14
Samling vid naturum

Guidning – Humlornas värld
Ett brummande ljud, en luden liten kropp som är för tung för att kunna flyga (?) far förbi över sommarängen. Få insekter är så charmerande och omtyckta som humlor. Följ med Björn Cederberg, författaren bakom boken Humlor i Sverige, på en vandring genom markerna.

Fre och lör 21-22 juni

Midsommar - STÄNGT
Midsommarafton och midsommardagen är naturum stängt.

Fre 28 juni kl. 10

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen
Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Sön 18 aug kl. 14
Samling vid naturum

Skådarskola – Vadare
Samling vid naturum. Guidning för dig som är nyfiken på fågelskådning. Skådarskolan återkommer under hela säsongen med olika teman, se grön ruta för mer information.

Fre 30 aug kl. 10

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen
Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Macbeth 2069 - efter klimatkatastrofen

Fyra föreställningar	Biljettpris	Förköp	På plats
23 aug kl 19	Vuxen	100 kr	200 kr
24 aug kl 15 & kl 19	Pensionär	75 kr	150 kr
25 aug kl 15	Barn 6–16 år	0 kr	100 kr

En futuristisk version av den klassiska 1600-talspjäsen av Shakespeare sätts upp utomhus i samarbete med Föreningen Teaterveckan. Handlingen utspelar sig år 2069, en framtid där människan misslyckats att nå klimatmålen och katastrofen är nu ett faktum. Trots originalets svarta tragedi lämpar sig pjäsen för både vuxna och barn. Förköp biljetter, för platsgaranti och bästa pris på www.kulturbiljetter.se. Läs mer om pjäsen på www.teaterveckan.se.

September

Sön 1 sep kl. 10-16

Hornborgadagen
Välkommen till bögd! Denna folkfestliga dag markerar av tradition sommarens slut. Svamputställning, lokalproducerad mat, tipspromenader, skattjakt, ringmärkning, småkrypshävning och mycket mer.

Lör 7 sep kl. 20- ca 22
Samling vid Doppingen

Guidning – Fladdermöss
Vi följer Petter Bohman, fladdermusinventerare, ut på en mörkervandring och får förhoppningsvis både höra dem och se svarta vingar svisca genom natten. Ta gärna med ficklampa.

Sön 15 sep kl. 14
Samling vid naturum

Geologi vid Hornborgasjön
Föredrag och guidning i samarbete med Platåbergens Geopark.

Guidning – Tidsvandring i Bolum
Följ geolog Torbjörn Person och arkeolog Anders Josefson på vandring genom åsnätslandskapet i Bolums lider. Vid foten av Billingen följer vi landskapets historia parallellt med spåren från forna tiders människor. Kostnad 50kr per vuxen betalas med Swish. Ta med fika.

Skådarskola
Kom igång med fågelskådningen. Nybörjare eller rutinerad som söker nya skådarkompisar, alla är välkomna. Gå på en eller alla träffar, de är en till två timmar. I samarbete med Skövde Fågelklubb och Studieförbundet. Ta gärna med fika och kikare. Vill du sedan lära dig ännu mer finns flera studiecirkel hos Studieförbundet, ring 0500-38 15 50.

Vårens fåglar – Trandansen – 28 april kl. 14
Dyk och simänder - naturum – 19 maj kl. 14
Nattsångare – naturum – 5 juni kl. 22
Vadare – naturum – 18 aug kl. 14
Hösttranor – Trandansen – 29 sep kl 18
Rovfåglar – Trandansen – 20 okt kl 14

Höstens tranhelger

Lör-sön v. 36-43
Tranteater
Kl. 11 Dockteater med Tranan Tara och hennes vänner.
Guidning – Tranprat utan tranor
Kl. 13 Nu samlas åter tusentals tranor vid sjön, men var är de?

Tor 19 sep kl. 18 och 19
Doppingens hörsal

Föredrag – Tidsresan: Haven vid Billingen
Tredje och sista delen i geolog Torbjörn Persson populära föredragsserie. Nu fokuserar han på Vallebydden och tappningen av Baltiska issjön som leder till att Hornborgasjön bildas. Max 53 pers.

Fre 27 sep kl. 10

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen
Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Sön 29 sep kl. 18

Skådarskola – Tranor
Samling vid Trandansen. Guidning för dig som är nyfiken på fågelskådning. Skådarskolan återkommer under hela säsongen med olika teman, se grön ruta för mer info.

Oktober

Tor 3 okt kl. 18
Doppingens hörsal

Föredrag – Varnhem efter Kata
Det är två år sedan Kata gård invigdes. Tusentals besöker nu Varnhem för att ta del av Katas historia. Mycket har hänt under denna tid och fler projekt är på gång. Maria Vretemark från Västergötlands museum och turistchef Marie Wennerholm berättar om våtmarken, utgrävningar och framtiden. Max 53 pers.

Sön 6 okt kl. 14
Doppingen

Guidning – Mulle på besök
Skogsmulle har aldrig varit vid Hornborgasjön förut och träffar barnen utanför Doppingen. Sedan blir det upptäcktsfärd längs Hornborgasjöns strand. Avslutning vid brasen. Ta gärna med eget fika. I samarbete med Friluftsförbundet i Falköping.

Sön 13 okt kl. 14
Doppingen

Föredrag – Hornborgasjön nu och då
Sjön är navet i en kulturbygd, befolkad sedan istiden. Landskapet har förändrats i takt med människors liv. Jan Lundegren, som följt sjöns moderna historia på nära håll visar ikväll ett rikt illustrerat föredrag med exempel från Hornborgabygdens långa historia. Max 53 pers.

Tor 17 okt kl. 18
Doppingen

Föredrag – Rovdjur i vår närhet
Rovdjur rör upp känslor och ställer ibland till problem. Mia Bisther, rovdjurshandläggare i Västra Götalands län reder ut statusen för några av arterna runt sjön. Under kvällen talar även Karl-Johan Brindbergs från Svenska Jägarförbundet om deras roll i rovdjursförvaltningen. Max 53 pers.

Sön 20 okt kl. 14

Skådarskola – Rovfåglar
Samling vid naturum. Guidning för dig som är nyfiken på fågelskådning. Skådarskolan återkommer under hela säsongen med olika teman, se grön ruta för mer information.

Fre 18 okt kl. 10

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen
Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Lör 26 okt kl. 19
Doppingen

Föredrag – Nyheter från rymden
Werner Herthnek från Mariestads astronomiska klubb tar oss med sina bilder ut på en resa genom rymden och berättar om upptäckter om planeterna kring jorden från de senaste två åren. Efter föredraget, om vädret tillåter, blickar vi upp för lite stjärnskådning. Max 53 pers.

Tis 29 okt & ons 30 okt kl. 18
Samling vid Doppingen

Höstlov! – Nattpå naturum
På natten vaknar djuren. Kom och upptäck ljusen i mörkret under en spännande vandring, både inne och ute. Ta med egen ficklampa och kvällsfika.

Vilka fåglar är vid sjön nu?
Följ QR-koden till Artportalen →

Trandansen: 0515-88 70 63
Dagens tranantal: 0515-88 70 38

Upptäck vår naturpysselbänk!

Alltid på naturum

Visning av utställning
Dagligen från 23 april kl. 11 och 15.

Skattjakt
Hitta de fyra skattkistorna och lös klurigheterna.

10-klubbens fågelkruss
Hitta de gömda träfågellarna på naturum.

Geocaching
Kolla in våra cacher på geocaching.com.

Öppettider

naturum Hornborgasjön
17 mars-30 april kl. 10-18
1 maj-31 aug kl. 10-17
1 sep-30 sep kl. 10-16
Helger i oktober kl. 10-16
Stängt midsommarafton och midsommardagen

Café Doppingen
Öppettider: minst samma som naturum ovan

Trandansen
23 mars-22 april kl. 9-19 (kan ändras beroende på antal tranor)

naturum
Hornborgasjön

Välkommen till naturum!

Naturum Hornborgasjön och Café Doppingen ligger på östra stranden av Sveriges kanske bästa fågelsjö. Möt fågellivet på nära håll från den breda spängen, lär dig mer om sjöns historia och avsluta med fika eller lunch. Naturum erbjuder varierad programverksamhet. För mer information och eventuella ändringar se kalendern på webbplatsen.

Boka guide eller lokal

Är ni intresserade av guidning, skolaktivitet, möte eller konferens? Vi har kunniga guider, hörsal samt grupprum. Information på webbplatsen eller ring oss på 010-224 56 59.

Audioguider

Lyssna på utställningen på fyra olika språk. Hämta i receptionen.

Tillfälliga utställningar 2019

17 mars – 13 juni	Tovad trandans – Sussie Gyltman
17 juni – 27 oktober	Fjärilsliv – ekostemtjänster
18 mars – 27 oktober	Näringsväven – Varnhemskolan

Galleri Doppingen

Mars: Eva-Lill Nilsson
April: Emil Jansson
Maj: Per-Olof Bergqvist
Juni: Gun-Britt Larsson
Juli: Lisa Hult Sandberg
Augusti: Falköpings fotoklubb
September/oktober: Titti Carlsson

Pst... Kolla in www.hornborga.com för karta, dagens tranantal och senaste nytt.

Bildspel i hörsalen då den ej är bokad.

Informationscentralen Trandansen

Gör som tusentals tranor, besök Hornborgasjön i vår! Informationscentralen Trandansen är en del av naturum och har öppet örndagar i januari samt transäsongen mars/april. Kanske boka en tranguidning?

Skåda, vandra eller grillas!

Runt sjön finns åtta besöksplatser med parkering, vandringsleder och fågeltorn. Karta finns i reservatsbroschyren och på webbplatsen.

Januari-februari

5-6 jan, 13 jan, 20 jan, 27 jan, 3 feb
kl. 8-16

Örndagar
Skåda örn ihop med Falbygdens fågelklubb och Örn-72 vid Trandansen.

Sportlov! –(Bus)Frötider

Ons-tor 13-14
kl. 13.00

Vi planterar och leker tillsammans på naturum och avslutar med eget fika ute vid brasan.

Grågässens sjö

Tor 21 feb
kl. 17.30

Informationskväll av Länsstyrelsen, Hus-hållningssällskapet och SLU Viltskadecenter. Föranmälan krävs.

Hornborgaseminarier

Sön 3 mars
kl. 9.30-15

Hornborgasjöns fältstation presenterar fågelåret 2018. Anmälan till hornborgasjonsfaltstation@yahoo.se senast 24 februari.

Transäsong mars

Sön 17 mars
kl. 14

Doppingens hörsal

Naturum öppnar
Eva-Lill Nilson berättar om processen och utmaningen med konstprojektet 1000 Tranor för Livet, som handlar om den stora omställningen från miljöförstörande livsstil till hållbarhet. Se delar av projektet till och med 31 mars. På naturum inviger vi även utställningen Tovad Trandans av Sussie Gyltman.

Webbkamera premiär

Tis 20 mars

Live-sändning av årets trandans på www.hornborga.com.

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen

Fre 22 mars
kl. 10

Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Trandansen öppnar

Lör 23 mars
Tranguidning
kl. 12

Om våren och tranorna har anlänt så öppnar nu Informationscentralen Trandansen, och årets transäsong drar igång. Värm upp trankunkskaper inför säsongen med en Tranguidning kl. 12 eller gå tipspromenaden utomhus.

Sön 31 mars
kl. 14

Doppingens hörsal

Bildvisning – Sällsynt, Sällsamt, Allmänt
Fotografen bakom boken Hornborgasjön – Lockelsens landskap, Torbjörn Skogedal visar en ny serie bilder, med fokus även på djuren vi sällan ser. Tjusas av mångfalden av liv runt Hornborgasjön. Max 53 pers.

Transäsong april

Påsk- och trantider på naturum

Tranteater
1-22 april kl. 11

Dockteater med Tranan Tara och hennes vänner. Det finns en flygande nykomling vid sjön, men är det en fågel?

Guidning – Tranprat utan tranor

1-22 april kl. 13 och 15 på naturum

Få svar på alla tranfrågor på naturum. När dansar de, äter de bara potatis och var är de!?

Föredrag – Grönare trädgård

Tor 25 april
kl. 18

Doppingens hörsal

Vill du ha vildare grannar? Skapa en trädgård där fjärilar, fåglar och fladdermöss trivs. Manne Rytman, biolog och folkbildare lär dig locka in den vilda naturen med tips inför våren och sommarens trädgårdsarbete. Max 53 pers.

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen

Fre 26 april
kl. 10

Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Skådarskola – Vårens fåglar

Sön 28 april
kl. 14

Trandansen

Guidning för dig som är nyfiken på fågelskådning. Skådarskolan återkommer under hela säsongen med olika teman, se grön ruta för mer information.

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen

22 mars, 26 april, 17 maj, 28 juni, 30 augusti, 27 sep, 18 okt kl. 10

Succén från ifjol fortsätter. Vi välkomnar våra allra yngsta besökare tillsammans med föräldralediga vuxna. Barnvagnsvänliga naturpromenader, fika vid brasan och lek för syskon. Vi bjuder på kaffe och något gott från muurikkan. Ta gärna även med eget fika.

TRANFESTIVALEN 2019

6-14 april

I nio dagar fylls tälten vid Trandansen med olika teman; fåglar, naturskola och klimatsmart mat. Det blir aktiviteter runt hela sjön. Festivalen är ett samarrangemang med flera olika aktörer. Mer information på www.visithornborgasjon.se/tranfestivalen.

Tältet på Trandansen kl. 10-16

Tranans helg 6-7 april
Första helgen är temat natur och fåglar, med försäljning av kikare holkar och korv.

Friluftsdag för skolbarn 8-12 april
Naturskola med Birdlife Sverige. Förbokade skolklasser.

Mat och klimathelg 13-14 april

Andra helgen är temat mat och klimat med hållbarhetstips och försäljning av närproducerad mat.

På naturum

Tranteater kl. 11
Dockteater. Nytt äventyr ihop med Tranan Tara och hennes vänner.

Tranprat utan tranor kl. 13
Få svar på alla tranfrågor; När dansar de, äter de bara potatis och var är de!?

Fågelskåda med guide

Trandansen: dagligen 23 mars-22 april
Naturum: 6-7 april, 13-14 april, och 19-22 april kl. 10-16

Få hjälp med kikare och skådande av fågelvärdar.

Isamarbete med Falbygdens och Skövde Fågelklubb, Birdlife Sverige och Studieförbundet.

Guidningar i reservatet

Vår fåglar – Utloppet
6 april kl. 10

Följ med på skådning vid detta undangömda hörn av sjön.

Fågelvandring – Hångers udde

7 april kl. 10

Följ med en värvandring med tranorna flygandes över er.

Tranorna – Trandansen

8-12 april kl. 14

Tranorna: vad gör de här, vad äter de och när dansar de egentligen?

Tranorna flyger ut – Trandansen

8-12 april kl. 18

Tranorna lämnar Trandansen och guiden berättar om räkningen, sovplatserna och allt däremellan.

Fotoworkshop – Herrtorps qvarn

6-7 april

Bli en bättre naturfotograf. En heldag med Jan Gustafsson. Föranmälan krävs www.studieförbundet.se, avgift 600 kr. Lunch ingår.

På Doppingen

Korta föredrag i hörsalen, ca 20 min.

6 april kl. 11 – Taigans fåglar – Staffan Myller
7 april kl. 11 – Fågelmatning – Ewa Grunditz
6-7 april kl. 12 – Stora Tranresan – Rolf Edvardsson
6-7 april kl. 13 – Ringmärkta tranor – Tranarbetsgruppen
6-7 april kl. 14 – Utsikt från ett trangömsle – Tore Johansson
6 april kl. 15 – Året på naturum – Sofie Stålhand
7 april kl. 15 – Vackra Hornborgasjön – Kent-Ove Hvass

AFTER BIRD – Löfwings ateljé

Lör 6 april kl. 18.30

Koppla av efter dagens trandans på Löfwings krog, som ligger mellan Trandansen och naturum. Skådarpub med trubadur och lördagsunderhållning. Jovialiske skaraborgaren Niclas Fällström leder en rafflande tävling mellan två lag av mer eller mindre skrytsamma fågelskådare, som inte alltid verkar hålla sig till sanningen.

Föredrag – Brott i naturen - Doppingen

Ons 10 april kl. 18

Det är inte bara i exotiska länder som tjuvskytte och äggsamlade sker, utan även här. Miljöökologerna Christer Jarlås och Stig Andersson har i många år gett en röst till de som inte kan försvara sig själva; de okläckta äggen, de hotade rovfågelnarna och de fridlysta växterna. Fågelskådare har en viktig uppgift att hålla ögon och öron öppna. Christer berättar och drar exempel från verkligheten. Max 53 pers.

Klimatseminarium – Doppingen

Lör 13 april kl. 17.30

Karin Lexén, generalsekreterare för Naturskyddsföreningen är konferencier denna temakväll i Café Doppingen. Det blir korta föredrag av lokala eldsjälarna på teman som permakulturodling, kött med mindre klimatpåverkan, dumpstring och matsvinn. Deltagare bjuds på klimatsmart mat. Föranmälan krävs studieförbundet.se. Max 70 pers. Kostnad 150 kr.

Fototävling

Tävla med din bästa bild om fina priser. Lämna ditt bidrag senast 1 maj. Information finns på skovdefagelklubb.se.

Maj

Fågelskådningens dag

Lör-sön 4-5 maj

Fågeltornskampen

Lördag 4 maj kl. 6-13

Kämpa ihop med duktiga skådare i denna landskamp. Kika förbi och räkna arter på Fågeludden utanför naturum. I samarbete med Hornborgasjöns fältstation.

Ringmärkning av fåglar

Lördag-söndag 4-5 maj kl. 8-11

Om vädret tillåter kan vi se fåglar på riktigt nära håll. Följ pilar från parkeringen.

Familjeföreläsning: Flygshow – med lyft

Söndag 5 maj kl 11, 12, 14, 15

Var med på en högt flygande vetenskapsshow om vad som krävs för att ta sig upp i luften och stanna kvar där. Showen passar stora och små, och ges vid fyra tillfällen under dagen i Doppingens hörsal av Dalénium Science center.

Föredrag – Skåda bättre, och roligare

Tor 9 maj
kl. 18

Doppingens hörsal

Lotta Berg, ordförande för BirdLife Sverige föreläser och visar bilder från livet som aktiv fågelskådare. Ensam är stark eller har man roligare tillsammans, hur kan skådan utvecklas och hur kommer man igång om man aldrig provat? Max 53 pers.

Guidning – Högsböla ängar

Sön 12 maj
kl. 14

Naturvårdaren Simon Sandgren tar med oss ut till en av Skaraborgs blommiga pärlor. En vacker värvandring bland vilda orkidéer, halvvägar och lövängar. Ta gärna med fika och rejäla skor. Samling vid parkeringen Högsböla.

Guidning – ta barnvagnen ut i naturen

Fre 17 maj
kl. 10

Återkommer fler gånger, se rosa ruta för information.

Familjedag vid Logården, sjön Östen

Sön 19 maj
kl. 12-16

Kom och upplev Logårdens naturreservat! Naturbingo och tipspromenad för hela familjen. Ett samarrangemang med Odensäkers hembygdsförening. Servering.

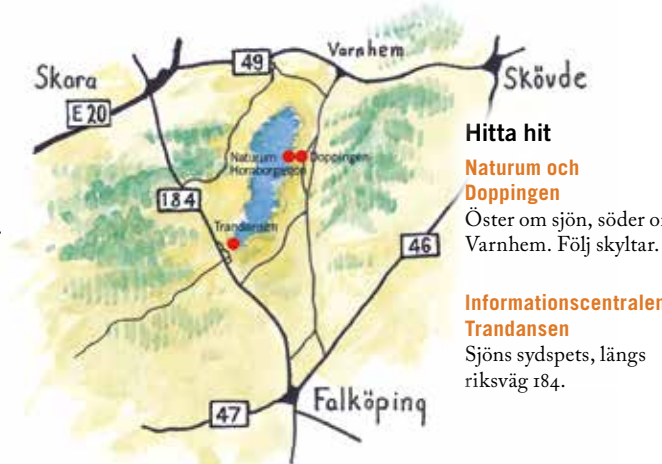
Information och kontakt

Naturum: 010-224 50 10
E-post: naturum.hornborgasjon@lansstyrelsen.se
Facebook: "naturum Hornborgasjön"
www.hornborga.com

Café Doppingen: 0515-151 00
Facebook: "Café Doppingen"
www.doppingen.se

Tryck: Lenanders Grafiska AB Kalmar 2019

Hitta hit
Naturum och Doppingen
Öster om sjön, söder om Varnhem. Följ skyltar.

Informationscentralen Trandansen
Sjöns sydspets, längs riksväg 184.

naturum
Hornborgasjön

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Form: Amélie Wintzell Illustration framsida: Nils Forshed Illustrationer djur och natur: Gårn Heilner